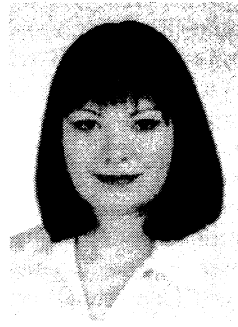

МОНОХ А.С.,
здобувач

*Інститут світової
економіки і
міжнародних відносин
НАН України*

Китайська Народна Республіка визнала незалежність України 27 грудня 1991 року, а дипломатичні відносини між країнами встановлено вже 4 січня 1992 року. У березні 1992 року почало свою діяльність посольство КНР в Україні. Роком пізніше засновано українське дипломатичне представництво в Пекіні.

Ще з перших кроків розбудови політичних взаємин обидві країни демонстрували високий рівень двосторонньої довіри і прагнення до якнайшвидшого поглиблення співробітництва в усіх галузях. Розвитку відносин України і КНР сприяє відсутність політичного суперництва за вплив у регіонах світу та обопільне розуміння взаємної вигоди економічного співробітництва між нашими країнами.

У Спільному Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між КНР і Україною зокрема зазначалося: "Уряди Китайської Народної Республіки і України погодилися розвивати відносини дружби і співробітництва між двома країнами на ос-

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОГО ДІАЛОГУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КИТАЙСЬКОЮ НАРОДНОЮ РЕСПУБЛІКОЮ

нові принципів мирного співіснування, взаємної поваги, суверенітету та територіальної цілісності, взаємного ненападу, невтручання у внутрішні справи один одного, рівності, взаємної вигоди, а також мирного врегулювання суперечок"¹. Уряд України визнав позицію КНР щодо збереження територіальної цілісності Китаю, зобов'язався встановлювати і підтримувати відносини лише з урядом КНР, що є "єдиним законним урядом Китаю".

У Меморандумі про взаєморозуміння, що відноситься до Спільного Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Китайською Народною Республікою і Україною було закріплено, що "Уряд України визнає, що ... Тайвань є невід'ємною частиною території Китаю. Уряд України підтверджує, що не буде встановлювати з Тайванем офіційних відносин у будь-якій формі. ... Китайська Народна Республіка не має заперечень проти підтримання Україною суто неурядових торговельно-економічних відносин з Тайванем"².

Від самого початку встановлення дипломатичних відносин між Україною і КНР обидві сторони докладають зусиль для прогресу співробітництва. На погляд Києва, Пекін може ефективно сприяти утвердженню Української держави у світовій спільноті, полегшити процес обстоювання Україною своєї самостійності і територіальної цілісності. Через зв'язки з Китаєм зростає шанс енергійнішого нарощування економічної та політичної присутності України в АТР. І, нарешті, Китай є зручним діловим партнером, завдяки взаємодоповнюваності економік обох країн, наявності місткого ринку для української продукції та можливостей виробничої кооперації, запровадження науково-технічних новинок.

Окрім цього, доцільність поглиблення двостороннього співробітництва України з Китаєм обґрунтовується й тим, що для України, яка проводить збалансовану політику по відношенню до США та Європейського Союзу з одного боку та Російської Федерації – з іншого, є актуальним пошук "третьої точки опори". Такою точкою опори і може стати Китай, авторитет якого на міжнародній арені стрімко зростає.

Китай справедливо вважається ключовою державою в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні і має репутацію центру ділової активності як в регіоні, так і в цілому на міжнародній арені. Актуальним питанням для України є також можливість використання фактору економічної взаємодії з КНР з метою нарощування присутності нашої держави в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Китай надає інформаційну підтримку Україні в питаннях її входження до регіональних економічних угруповань АТР, насамперед організації Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, а також участі в

діалозі на найвищому рівні в рамках формули "Європа-Азія" (ASEM). У двосторонніх відносинах постає питання про нарощення присутності нашої держави в цьому регіоні за допомогою Китаю. Крім того, з приєднанням КНР до Світової Організації Торгівлі в 2001 році, Україна може розраховувати на його підтримку щодо набуття Україною повноправного членства в СОТ³. З переходом Сянгану (Гонконгу) під юрисдикцію Китаю відкриваються нові можливості для входження України в економічний простір регіону через його розвинену банківську мережу, гнучкий механізм зовнішньої торгівлі, розгалужену систему інформації.

Темпи поступу взаємин віддзеркалюються в інтенсивності й результативності обмінів офіційними візитами, періодичними зустрічами на вищому рівні.

У жовтні 1992 року відбувся державний візит Президента України Л.М.Кравчука до КНР, що започаткував низку візитів найвищих керівників обох країн і заклав підвалини двосторонньої договірно-правової бази. У Спільному комюніке від 31.10.1992 року підтверджувалося, що "сторони докладуть необхідних зусиль для подальшого розширення і поглиблення довгострокових взаємних відносин у галузі політики, економіки, культури та інших видах діяльності".

Сторони також відзначили, що "їх позиції з основних питань сучасності, з питань миру і розвитку, роззброєння, запобігання гончі озброєнь, а також боротьби проти гегемонізму і диктату в міжнародних відносинах є близькими або співпадають. Обидві держави і надалі виступатимуть на захист миру і стабільності в різних регіонах і у світі в цілому"⁴.

Також під час візиту було укладено низку міжурядових та міжвідомчих договорів, серед яких Угоди між Урядом України та Урядом КНР про заохочення та взаємний захист інвестицій, про культурне співробітництво, про створення Міжурядової українсько-китайської комісії з питань торговельно-економічного співробітництва, Договір між Україною та КНР про правову допомогу в цивільних та кримінальних справах, Консульська Конвенція між Україною та КНР.

У Спільній декларації України і Китайської Народної Республіки від 06.09.1994, укладеної під час офіційного візиту в Україну Голови КНР Цзян Цземіня у вересні 1994 року, було заявлено, що "Сторони розглядають одна одну як дружні держави й далі поглиблюватимуть і розширюватимуть відносини дружби і співробітництва між собою відповідно до Статуту ООН, на основі принципів і загальновизнаних норм міжнародного права"⁵. Сторони зобов'язалися не вступати до будь-яких військово-політичних союзів, спрямованих проти дру-

гої сторони, від укладення з третіми країнами будь-яких договорів чи угод, а також від участі з ними в діях, що завдають шкоди державному суверенітету та інтересам безпеки другої Сторони.

Під час зазначеного візиту було також укладено низку двосторонніх міжурядових та міжвідомчих угод, що регулюють відносини між Україною та КНР у багатьох галузях. Серед них: Угода між Урядом Китайської Народної Республіки і Урядом України про морський транспорт, Угода про співробітництво між Міністерством громадської безпеки Китайської Народної Республіки і Міністерством внутрішніх справ України, Угода між Міністерством зв'язку України та Міністерством зв'язку Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі поштового та електричного зв'язку, Протокол про співробітництво в галузі інформації між Міністерством закордонних справ України та Міністерством закордонних справ Китайської Народної Республіки.

Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною і КНР, підписана в Пекіні в грудні 1995 року під час державного візиту президента України Л.Кучми до КНР, стала програмним документом двосторонніх відносин. Саме в річичі ідей цього документа українсько-китайські відносини набирають динамізму та конкретності.

Етапною подією на шляху розвитку українсько-китайських відносин став державний візит Президента України Л.Д.Кучми до КНР у листопаді 2002 року. Під час зустрічі з Головою КНР Цзян Цземінем відбулося підписання Спільної заяви двох керівників, Міжурядової угоди про охорону інтелектуальної власності, Протоколу між Міністерством промислової політики України та Комісією з оборонної науки, техніки та оборонної промисловості КНР у галузі авіабудування.

Відсутність антагонізмів і близькість позицій з переважної більшості основних світових проблем дають реальний шанс Україні й КНР і надалі нарощувати політичну взаємодію на міжнародній арені. "Поле" для такої співпраці становить, зокрема, широкий спектр питань, пов'язаних із контролем над ядерною зброєю. Подавши приклад ядерного роззброєння, Україна життєво зацікавлена в суттєвому зменшенні ядерної загрози, скороченні надмірних арсеналів ядерних держав, непоширенні цього найруйнівнішого виду ведення війни. Україні імпонує позиція Пекіну і його офіційне зобов'язання не застосовувати ядерну зброю першим.

У Спільній Декларації 1994 року було закріплено, що "сторони виступають проти гонки озброєнь у будь-якій її формі, закликають до всеохоплюючої заборони і остаточної ліквідації зброї масового зни-

щення, включаючи ядерну зброю, вважають за необхідне зміцнити належним чином міжнародний режим непоширення ядерної зброї та якомога швидше укласти Договір про всеохоплюючу заборону ядерних випробувань". Китайська Сторона підтвердила, що ні за яких обставин не буде застосовувати першою ядерної зброї, а також не буде застосовувати її чи погрожувати її застосуванням проти неядерних держав і без'ядерних зон. У Декларації Сторони закликали всі ядерні держави взяти на себе зобов'язання якомога швидше укласти відповідну міжнародну конвенцію, що забезпечує безпеку неядерних держав⁶.

Китай, поряд з іншими ядерними державами, надав гарантії ядерної безпеки Україні, спеціальною заявою уряду КНР від 4 грудня 1994 року. Важливість і значимість китайського кроку можна належно оцінити, якщо взяти до уваги, що Пекін ні до, ані після, не надавав подібних гарантій окремо жодній країні світу.

КНР як ядерна держава, постійний член Ради Безпеки ООН володіє потужним політичним ресурсом на міжнародній арені. Ця якісна зміна особливо помітна в зростанні інтересу Пекіна до світових проблем миру і безпеки, до ситуації в різних регіонах, у тому числі і в Україні. У Китаї враховують важливе геостратегічне розташування України та її роль в дотриманні миру і стабільності на європейському континенті⁷.

Координація і періодичне узгодження дій України та КНР в міжнародних організаціях, передусім, в ООН дозволяє обстоювати свої інтереси при розгляді різних питань, пов'язаних з національною, регіональною і глобальною безпекою, соціально-економічним розвитком, подоланням бідності, боротьбою з поширенням хвороб, захистом навколишнього природного середовища, підтримкою науки, освіти, культури тощо. Результатами є домовленості про взаємну підтримку кандидатур при виборах керівних органів системи ООН та їх спеціалізованих організацій, інших міжнародних інституцій.

Двостороннє політичне співробітництво торкається і такої специфічної сфери як подолання внутрішнього сепаратизму і осуд втручання зовнішніх сил у внутрішні справи. У 1993 році на засіданні Ради Безпеки ООН КНР підтримала резолюцію про безумовну приналежність Криму і м.Севастополя Україні. Питання виникло у зв'язку з претензіями певних російських кіл на ці українські території.

З кінця 70-х років у Китаї проводиться політика "відкритості", яка у своїй регіональній частині привела не лише до децентралізації управління регіонами, розподілу фінансових ресурсів, трансформації господарського механізму, але й до істотного розширення їх безпосередніх зв'язків у відносинах із зарубіжними країнами. У китайсь-

ких провінціях і великих містах склався механізм самостійного виходу в зовнішній світ, створено інфраструктуру для розбудови міжрегіональних зв'язків, закладено їх юридичне, економічне та організаційне підґрунтя.

Зв'язки між регіонами України і Китайської Народної Республіки перетворилися на важливу, динамічну і розгалужену частину всього комплексу двосторонніх відносин. Аналіз практики міжрегіонального співробітництва та підписаних документів дозволяє виокремити його основні засади і принципи. У широкому плані – це зміцнення традиційної дружби і взаєморозуміння в нових історичних та економічних умовах, рівноправність і взаємна вигода, вихід на нові перспективні напрями двостороннього співробітництва з урахуванням потенціалу регіонів обох країн.

Для налагодження зв'язків між регіонами України і Китаю існували сприятливі умови, оскільки українсько-китайські відносини розвивалися по висхідній, зміцнювалася їх договірно-правова база. Згодом було створено організаційні рамки міжрегіонального співробітництва. Координації дій у політичній сфері та міжрегіональних відносинах допомагають міжпарламентські зв'язки. У Верховній Раді України і Всекитайських зборах народних представників КНР створені і працюють міжпарламентські робочі групи. У рамках української депутатської групи створено підгрупу з питань розвитку регіонального співробітництва між областями України та провінціями Китаю. Діяльність згаданих парламентських груп позитивно позначається на обміні досвідом законотворчої роботи, ініціюванні різних проектів, передусім тих, що потребують державної підтримки.

Разом з тим, у політичній сфері українсько-китайських відносин виринають нові завдання. Зокрема, до цього часу не було розроблено міжнародний механізм реалізації гарантій ядерної безпеки України, що дотепер є по суті декларативними. На порядку денному залишається потреба докладного обговорення підходів до реформування в ООН, у тому числі, у Раді Безпеки, подолання суперечності між обстоюванням прав людини і втручанням у внутрішні справи інших країн, запровадження ефективніших методів боротьби з відсталістю та бідністю, що є причиною конфліктів у багатьох районах світу.

Свідченням щирого дружнього ставлення до України були неодноразові надання Китаєм гуманітарної допомоги жертвам Чорнобильської катастрофи, повені у Закарпатті. Такі благородні вчинки можна по-справжньому оцінити, коли взяти до уваги, що самому Китаю все ще не вдалося подолати бідність, а власних стихійних лих

трапляється чимало.

Непересічне значення має також досвід Китаю в обстоюванні своєрідної культури народу, його вікових традицій від негативного впливу "вестернізації", у методах патріотичного виховання, плеканні вітчизняних духовних цінностей, поважанні державної символіки та законів країни. Пекін має серйозні здобутки в політичній консолідації суспільства навколо національної ідеї створення великого, могутнього і процвітаючого Китаю⁸.

Україна розглядається Пекіном не тільки як потенційно важлива європейська держава, яка не прагнучим до домінування, або до військово-стратегічної переваги в регіоні, і своїм співробітництвом на двосторонній основі сприятиме економічному і політичному проникненню Китаю до центральноєвропейської інтеграційної системи, а й як перспективний торговельний партнер, економічні зв'язки з яким будуть взаємовигідними. Поглиблення торговельно-економічних зв'язків з Україною являється складовою загальної китайської концепції розвитку зовнішньої торгівлі.

Таким чином, пріоритетність китайського напрямку нашої зовнішньої політики визначається передусім великою політичною й економічною вагою Китаю у світі, можливістю його впливу на міжнародні події в глобальному та регіональному масштабах. Українсько-китайські відносини базуються на відомих п'яти принципах мирного співіснування, найголовніші з яких – рівноправність, повага до суверенітету і територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи. Темпи поступу взаємин віддзеркалюються в інтенсивності і результативності обмінів офіційними візитами, періодичними зустрічами на вищому рівні. Отже політична взаємодія України і КНР має серйозні перспективи і може надійно слугувати обом сторонам у захисті національних інтересів на міжнародній арені.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Спільне Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між КНР і Україною від 04.01.1992 // Поточний архів МЗС України. – V ТУ. – 1992.
- ² Меморандум про взаєморозуміння, що відноситься до Спільного Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Китайською Народною Республікою і Україною від 04.01.1992 // Поточний архів МЗС України. – V ТУ. – 1992.
- ³ Литвин І.А., Плахотнюк А.М. Шлях, довжиною в п'ятнадцять років // Політика і час. – 2001. – № 10. – С.64.

- ⁴ Спільне українсько-китайське комюніке від 31.10.1992 // Поточний архів МЗС України. – V ТУ. – 1992.
- ⁵ Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки від 06.09.1994 // Поточний архів МЗС України. – V ТУ. – 1994.
- ⁶ Спільна декларація України і Китайської Народної Республіки від 06.09.1994 // Поточний архів МЗС України. – V ТУ. – 1994.
- ⁷ Див.: Китай в мировой политике. – М., 2000.
- ⁸ Brzezinski Z. Grand chessboard. American primacy and geostrategic imperatives. – N.Y., 1997.

Надійшла до редакції 25.02.2004